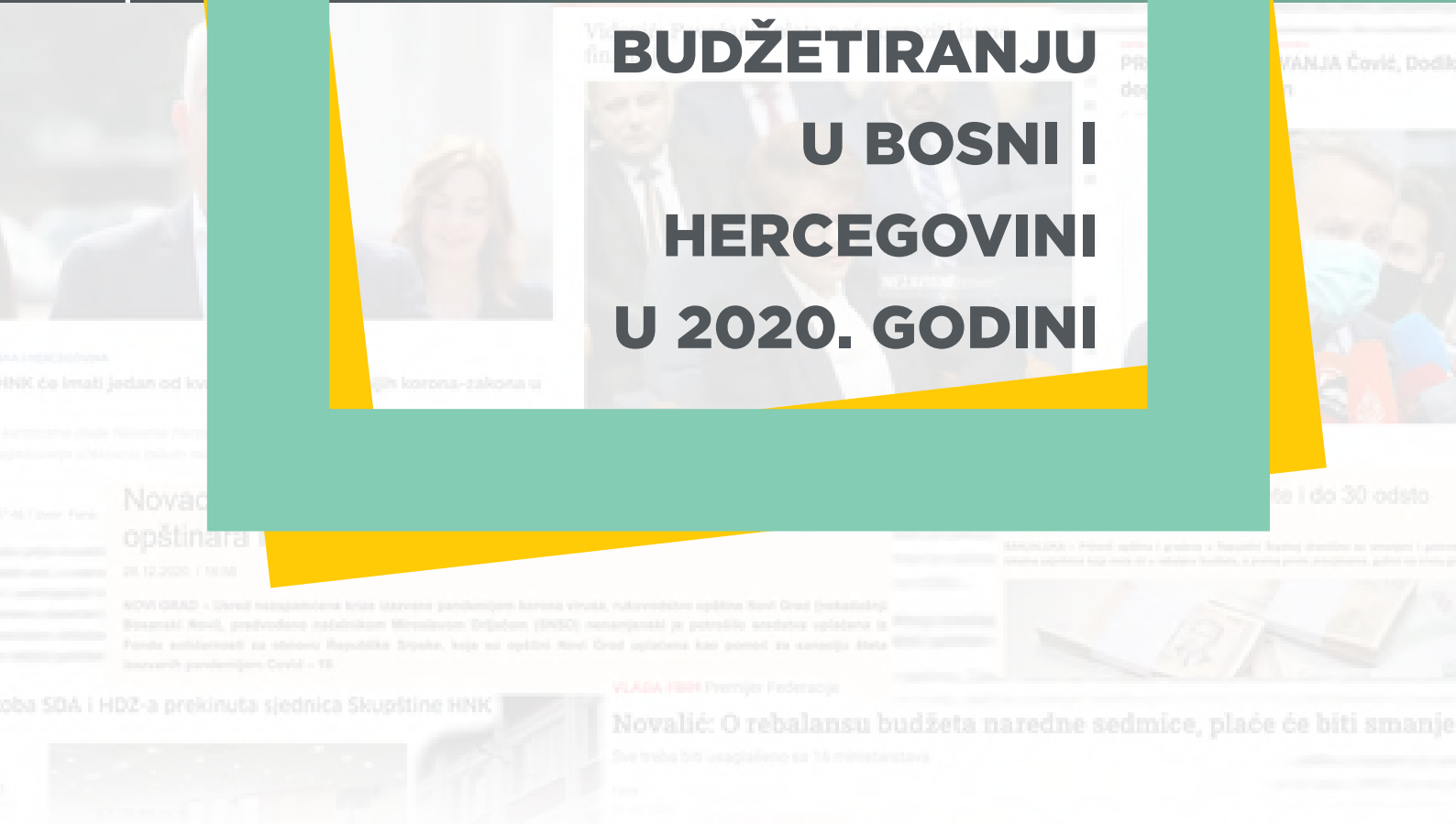

ISTRAŽIVANJE O MEDIJSKOM IZVJEŠTAVANJU O RODNO ODGOVORNOM BUDŽETIRANJU U BOSNI I HERCEGOVINI U 2020. GODINI

Izrada ove publikacije podržana je u okviru regionalnog projekta „Finansijska podrška za promjene u oblasti rodne ravnopravnosti u cilju osiguravanja transparentnijeg, inkluzivnijeg i odgovornijeg upravljanja na Zapadnom Balkanu“, koji provodi UN Women, a podržava Švedska agencija za međunarodni razvoj i saradnju (SIDA).

Stajališta iznesena u ovoj publikaciji izražavaju mišljenja autorica i ne predstavljaju nužno stavove UN Women i Švedske agencije za međunarodni razvoj i saradnju (SIDA)

Autorice: Elvira Jukić-Mujkić, Selma Zulić-Šiljak i Anida Sokol

Dizajn: Sanja Vrzić

Proizvedeno od strane UN Women ureda u Bosni i Hercegovini.

© 2022. UN Women. Sva prava pridržana.

Molimo da ovu publikaciju citirate na sljedeći način: UN Women (2022). Istraživanje o medijskom izvještavanju o rodno odgovornom budžetiranju u Bosni i Hercegovini. Sarajevo, Bosna i Hercegovina.

**ISTRAŽIVANJE
O MEDIJSKOM
IZVJEŠTAVANJU O
RODNO ODGOVORNOM
BUDŽETIRANJU
U BOSNI I HERCEGOVINI
U 2020. GODINI**

Sadržaj

UVOD	5
METODOLOGIJA	6
RODNO ODGOVORNO BUDŽETIRANJE: TEORIJSKI OKVIR I KONTEKST	8
ULOGA MEDIJA U UNAPREĐENJU RODNO ODGOVORNOG BUDŽETIRANJA	10
ANALIZA MEDIJSKOG SADRŽAJA	12
Ko kreira sadržaj i u kojoj formi?	13
Sadržaj priče	14
Izvori informacija i teme	14
Rodno odgovorno budžetiranje u medijskom sadržaju	16
ZAKLJUČAK	19
PREPORUKE ZA MEDIJE	20
LITERATURA	21
ANEKSI	22

Uvod

Ekonomске teme u novinarstvu, naročito one koje se tiču analize cjelokupnih ili pojedinačnih dijelova budžeta mogu biti veoma kompleksne, te čak i u periodima relativno stabilne ekonomije prosječnom čitatelju ili čitateljki mogu predstavljati izazov. Stručna medijska zajednica globalno već decenijama vodi profesionalnu debatu oko uloge novinarstva u obrazovanju građana i građanki o ekonomskim temama. Arjen van Dalen, Helle Svensson i drugi autori i autorice smatraju da je trend izvještavanja o ekonomskim temama kao o *mainstream* temama, u formi vijesti ili kroz lične priče, zapravo pozitivan primjer obrazovne uloge novinarstva u približavanju kompleksnih tema svim građanima i građankama, pa čak i onima koji nemaju posebno interesovanje za tu oblast.¹

S druge strane, taj pristup kritikovan je kao vrlo rizičan za pravilno izvještavanje o ekonomskim temama, uz argumentaciju da novinari i novinarkе koji rade na dnevnim temama nisu dovoljno pripremljeni za izvještavanje o ekonomiji i kompleksnosti ekonomskih kretanja, te da se u konačnici takav pristup svodi uglavnom na kritikovanje i negativne vijesti o ekonomskoj krizi i slično.² Oba pristupa prihvataju da se ekonomija u sistemu u kojem danas živimo brzo mijenja, te da to postaje naročito izraženo u periodu krize, kada "čak i stručnjaci i stručnjakinje iz oblasti ekonomije teško pojašnjavaju neke uzroke i posljedice".³ Mediji ostaju glavno sredstvo informisanja o razvoju situacije, što je u konačnici neophodno da bi se zadovoljili osnovni postulati demokratije i adekvatno informisalo građanstvo, a samim tim i održalo povjerenje u institucije vlasti i/ili utjecalo na političku odgovornost.

Unatoč globalnim trendovima u novinarstvu, gdje je izvještavanje o ekonomskim temama, uključujući izvještavanje o javnim finansijama, u značajnom porastu proteklih 15 godina, kao i tome da je ta oblast novinarstva generisala stručnu debatu značajnu za razvoj profesije, bh. medijska zajednica nije još uvijek dio te debate, a literatura o medijskim pristupima u izvještavanju o

ekonomskim temama u BiH vrlo je ograničena. Ipak, i u BiH možemo uočiti dva smjera izvještavanja o ekonomskim temama; prvi smjer odnosi se na nezavisno istraživačko novinarstvo i na specijalizirana usmjerenja u oblasti javnih finansija, a drugi na vijesti iz ekonomije i poslovnog svijeta u *mainstream* medijima. Imajući u vidu značaj, potencijal i ulogu medija u informisanju i edukaciji javnosti o ekonomskim temama, uključujući izvještavanja o javnim budžetima i budžetskoj proceduri, neophodno je u narednom periodu posvetiti više pažnje istraživanjima u toj oblasti.

Ured UN Women u BiH uz podršku Mediacentra Sarajevo proveo je istraživanje o medijskom izvještavanju o rodno odgovornom budžetiranju i o potrebama novinara i novinarki za takvom vrstom edukacija. S obzirom na to da se donosioci odluka u BiH rijetko vode principima rodno odgovornog budžetiranja prilikom raspodjele budžeta, te o tome vrlo malo govore u javnosti, medijski izvještaji o tom pristupu su rijetki. Edukacija novinara i novinarki iz ove oblasti može doprinijeti njihovoj boljoj informisanosti o ovoj temi te većem broju izvještaja o rodno odgovornom budžetiranju.

Ovo istraživanje tiče se posebne oblasti u sferi ekonomskog novinarstva: oblasti izvještavanja o javnom budžetskom procesu, ulozi novinarstva u obrazovanju javnosti o budžetima, a s posebnim fokusom na rodno odgovorno budžetiranje. Imajući u vidu vrlo ograničenu literaturu o ulozi medija u BiH u izvještavanju o ekonomskim temama i izuzetno rijetko medijsko izvještavanje o rodno odgovornom budžetiranju u BiH, metodologija istraživanja bila je usmjerena na analizu početnog stanja medija da izvještavaju o ovoj posebnoj oblasti, uključujući analizu medijskog sadržaja, dosadašnjeg iskustva novinara i novinarki, te generalno njihovih potreba da rade u ovoj oblasti.

Istraživanje, koje je rađeno od novembra 2021. do januara 2022. godine, zasniva se na kombinaciji kvantitativne i kvalitativne analize, koja obuhvata analizu sadržaja, anketu s novinarima i novinarkama, te polustrukturirane intervjuе s eksperticama u oblasti. Cilj istraživanja bio je odgovoriti na sljedeća pitanja:

¹ Dalen, A. et al. (2019). *Economic News: Informing The Inattentive Audience*. Routledge Research in Journalism. Taylor and Francis: London and New York. Str. 2.

² Hetsroni, A., Sheaffer, Z., Ben Zion, U. and Rosenboim, M. (2014). *Economic Expectations, Optimistic Bias, and Television Viewing During Economic Recession: A Cultivation Study*. *Communication Research* 41(2). Str. 180-207. Starkman, D. (2014). *The watchdog that didn't bark: The financial crisis and the disappearance of investigative journalism*. New York: Columbia University Press u Dalen, A. et al.

³ Helleiner (2011) u Dalen, A. et al.

1. Izvještavaju li i na koji način mediji o rodno odgovornom budžetiranju?
2. Jesu li novinari/-ke i urednici/-ice upoznati/-te s ovim pristupom?
3. Kakve su potrebe novinara/-ki i urednika/-ica u BiH u pogledu edukacije o medijskom izvještavanju o rodno odgovornom budžetiranju?

Kako istraživanje pokazuje, a imajući u vidu i da "budžet predstavlja najvažniji instrument koji vladine politike pretvara u programe i usluge za građane",⁴ mediji u BiH kvantitativno gledajući veoma često izvještavaju o budžetu i procedurama usvajanja i rebalansa budžeta. Praćenje izvršenja budžeta ili efekata utroška u medijima nije zastupljeno, a rodni aspekt budžeta biva tek rijetko spomenut kao "žensko pitanje", konkretno kao budžetska stavka za porodilje ili medicinski potpomognutu oplodnju. Brojni su izazovi s kojima se suočavaju novinari i novinarkе koji bi željeli/-le izvještavati u ovoj oblasti, krenuvši od nedostatka naprednih obuka, preko uređivačkih politika koje tu temu smatraju manje bitnom u odnosu na dnevopolitičke teme, malog broja sagovornika i sagovornica iz institucija koji mogu govoriti o toj temi, do generalno malog broja stručnjaka i stručnjakinja u ovoj oblasti. Kad su u pitanju novinari i novinarkе koji već imaju napredne analitičke vještine i iskustvo u praćenju javnih finansija, izazovi se kreću u smjeru nedostatka transparentnih i analitičkih podataka, bez kojih je svako bavljenje budžetima dugotrajan i skup proces.

Metodologija

Istraživanje se zasniva na kombinaciji kvantitativne i kvalitativne analize i obuhvata:

- analizu medijskog izvještavanja mainstream medija i specijaliziranih medija;
- intervju s eksperticama iz oblasti medija, finansija i rodne ravnopravnosti;
- upitnik za novinare/-ke i urednike/-ice;
- sekundarno istraživanje – pregled dostupnih istraživanja iz oblasti rodno odgovornog budžetiranja kao i istraživanja o medijskom izvještavanju o rodnoj ravnopravnosti.

Analiza medijskog izvještavanja o rodno odgovornom budžetiranju rađena je za 2020. godinu. Analizirani su članci četiri *mainstream* medija, najčitanijih informativnih portala⁵ koji osiguravaju regionalnu zastupljenost: Avaz.ba, Klix.ba, Hercegovina.info i Nezavisne.com,⁶ te dva specijalizirana medija za finansije i poslovanje Capital.ba i Akta.ba. Za uzorak su izabrani članci u kojima se izvještava o usvajanju budžeta i rebalansu budžeta za 2020. godinu u BiH. Odabir članaka u ovim medijima napravljen je korištenjem opcije pretrage (*Search*) online medija sa sljedećim ključnim izrazima: "podjela budžeta" ili "podjela proračuna", "usvajanje budžeta" ili "usvajanje proračuna", "rebalans budžeta" ili "rebalans proračuna", a izabrani su oni članci u kojim se izvještava o usvajanju budžeta i rebalansu za 2020. godinu u BiH na različitim administrativnim nivoima. Pored toga pretraga je uključila i termine „rodno odgovorno budžetiranje“/“rodno odgovorno planiranje proračuna“, kako bi se vidjelo da li je i kada medij u izvještavanju koristio ovaj termin.

Za period od 1. januara 2020. do 31. decembra 2020. godine ukupno je izdvojen i kodiran 431 članak koji je sadržavao ove termine i izvještavao o usvajanju i rebalansu budžeta za 2020. godinu. Od svih članaka samo tri su sadržavala termin „rodno odgovorno budžetiranje“.

⁴ Hadžiahmetović, A. et al. (2013). Rodno odgovorno budžetiranje: udžbenik za univerzitete. University Press – Magistrat izdanja, Sarajevo. Str. 20. Dostupno na: https://www.gcfbih.gov.ba/wp-content/uploads/2014/01/GRB_UNW.pdf

⁵ Prema Alexa.com – platforma Amazon s podacima o posjećenosti web-stranica. Dostupno na: <https://www.alexacom/topsites/countries/BA>

⁶ Vidi: <https://www.alexacom/topsites/countries/BA>

Prilikom analize članaka analizirani su sljedeći parametri:

- a) *Format priče*
- b) *Vizualizacija izvještaja/fotografija*
- c) *Tema*
- d) *Izvori*
- e) *Ugao/okvir*
- f) *Naglasak na rodno odgovornom budžetiranju*

Cilj analize sadržaja bio je:

- utvrditi koliko novinara, a koliko novinarki izvještava o donošenju budžeta i rebalansu budžeta;
- u kojim se sekcijama takvi članci uglavnom objavljuju;
- koja je dužina i koji žanr članka, je li riječ o dužem analitičkom članku ili većinom o kratkim izvještajima;
- je li članak prenesen ili je originalan;
- šta je glavna tema članka: rebalans budžeta, budžetiranje ili nešto drugo;
- na koji se administrativni nivo članak odnosi: državni, entitetski ili lokalni;
- iz kojeg se ugla temi pristupa: izvještavanje o političkim nesuglasicama, izvještavanje o korupciji, o društvenim pitanjima ili nešto drugo;
- ko su glavni izvori u članku, jesu li to institucije, zastupnici ili zastupnice, ili/i eksperti i ekspertice iz oblasti i koliko su izvori procentualno žene, a koliko muškarci.

Članci koji su izvještavali o rodno odgovornom budžetiranju posebno su izdvojeni te je pored gore navedenih parametara promatrano pod kojim okolnostima i na koji način novinari i novinarka izvještavaju o rodno odgovornom budžetiranju. Rezultati prikupljeni kodiranjem članaka omogućili su, između ostalog, uvide u to na koji način mediji izvještavaju o budžetiranju i rebalansu budžeta (kroz kratke izvještaje ili analitičke tekstove), kako biraju sagovornike/-ice (uzimaju li u obzir i eksperte i ekspertice i koliko su procentualno žene, a koliko muškarci izvori u člancima), koliko se u izvještavanju koriste javnim dokumentima (budžetima, nacrtima), koja je razlika u načinu izvještavanja

mainstream medija i specijaliziranih medija za biznis i ekonomiju. Također, analiza omogućava i uvid u to u koliko se od ovih članaka u kojima se izvještava o rebalansu budžeta i usvajanju budžeta govori o rodno odgovornom budžetiranju i na koji način.

Pored toga, urađeno je pet intervjua s eksperticama i novinarkama: s Lejlom Lazović-Pita, profesoricom iz oblasti javnih finansija; Jasminom Čaušević, magisticom rodnih studija; Maidom Čehajić-Čampara, istraživačicom i trenericom u oblasti rodne ravnopravnosti; te novinarkama Selmom Učanbarlić s iskustvom u oblasti istraživačkog novinarstva i praćenja utroška javnih budžeta i Svjetlanom Šurlan, s iskustvom izvještavanja o ekonomskim temama i poslovnom sektoru. Cilj intervjua bio je dobiti ekspertska mišljenja o načinu medijskog izvještavanja o rodnoj ravnopravnosti i rodno odgovornom budžetiranju, kapacitetima i resursima medija za profesionalno izvještavanje o javnom budžetiranju, te o glavnim problemima u izvještavanju o javnom budžetiranju. Također, pitanja su se odnosila i na ekspertske preporuke kako bi se medijsko izvještavanje o javnom finansiranju, ali i o rodnoj ravnopravnosti i rodno odgovornom budžetiranju, poboljšalo.

Istraživanje je sadržavalo i upitnik za novinare/-ke i urednike/-ice o njihovim znanjima, potrebama i kapacitetima za izvještavanje o rodno odgovornom budžetiranju. Upitnik je distribuiran putem e-maila u Google formi na adrese 25 novinara/-ki i urednika/-ica iz cijele BiH, a prikupljeni su odgovori njih 20. Cilj upitnika bio je dobiti informacije o znanju novinara i novinarki o rodno odgovornom budžetiranju i njihovim potrebama za profesionalnije izvještavanje o javnom finansiranju i rodno odgovornom budžetiranju.

Rodno odgovorno budžetiranje: teorijski okvir i kontekst

Prema Rječniku termina iz oblasti rodne ravnopravnosti Evropskog instituta za rodnu ravnopravnost, rodno odgovorno budžetiranje je primjena rodno aspekta u budžetskom procesu, a to podrazumijeva: rodno zasnovanu procjenu budžeta, rodnu perspektivu na svim nivoima budžetskog procesa, a potom i restrukturiranje prihoda i rashoda u cilju promocije rodne ravnopravnosti.⁷ Stručna literatura i istraživanja u oblasti rodno odgovornog budžetiranja neizostavno ukazuju na to kako rodno odgovorno budžetiranje nije samo budžetska stavka za žene, i da nije ograničeno samo na usmjeravanje sredstava na promovisanje žena i njihovih prava,⁸ te da je "uvijek ključno istaknuti njegovu međupodručnu dimenziju". Rodno odgovorno budžetiranje uključuje dva osnovna koraka: rodnu analizu i njeno provođenje kroz preraspodjelu budžeta.

Rodnom analizom preispituju se vladini programi troškova i prihodi sa stanovišta njihovog utjecaja na muškarce i žene, a u cilju unapređenja ukupne efikasnosti ekonomske politike i rodne ravnopravnosti. Nakon detaljne analize koja prepoznaje interese, potrebe, prava i obaveze koje imaju žene i muškarci, kako u plaćenju, tako i u ekonomiji brige, slijedi preraspodjela koja budžetsku politiku usmjerava na način da promovira rodnu ravnopravnost. Tako strategija rodno odgovornih budžeta može obuhvatiti: povećanje budžetskih alokacija, redistribuciju budžetskih alokacija, promjenu tipa i kvaliteta javnih usluga i promjenu ishoda vlastitih politika.⁹ Rodno odgovorno budžetiranje odnosi se i na analizu politika štednje i/ili subvencioniranja, te jednako kroz postupak analize sagleda njihov utjecaj na muškarce i žene, naprimjer, da li se mjerama štednje javne usluge prebacuju iz javne u privatnu domenu i kako se to odnosi na položaj muškaraca i žena u

domaćinstvu i u suštini na ekonomsku efikasnost analizirane mjere.

Prema tome, procedura rodno odgovornog budžetiranja daleko je više od posebne budžetske linije za žene, iako ponekad, napominju stručnjakinje, imamo izuzetke, kada posebna budžetska linija može imati smisla, kao što je izdvajanje za finansiranje Komisije za ravnopravnost spolova ili za prioritete definisane Gender akcijskim planovima. Ipak, ishod takvog pristupa uglavnom rezultira izdvajanjem manjih sredstava namijenjenih posebno za žene, dok ostatak budžeta ostaje i dalje rodno pristran.¹⁰

Rodno odgovorno budžetiranje predstavlja "metod za uvođenje rodne perspektive u neutralne budžete, čime se ostvaruje pravičniji pristup izboru i realizaciji javnih politika, kao i pravičnija raspodjela javnih sredstava na osnovu potreba i prioriteta u rješavanju problema koji su kočnica ili prepreka za potpuno osiguranje ravnopravnosti spolova u svim društvenim aspektima".¹¹ Cilj takvog pristupa planiranju budžeta je prepoznavanje mjesta gdje su sakupljanje i distribucija javnih budžeta nepravedni, a rezultat tog prepoznavanja nije da svi prihodi i rashodi budu jednako raspodijeljeni na muškarce i žene, jer oni mogu imati opšte, zajedničke, ali i različite potrebe, već da ženske i muške potrebe i prioriteta imaju jednaku težinu i da se njihovi doprinosi ekonomskom i društvenom razvoju jednako vrednuju.¹² Stručna literatura pokazuje da se rodno odgovornim budžetiranjem povećava ekonomičnost, efikasnost, efektivnost i pravičnost potrošnje javnih sredstava za dobrobit cijelog društva.¹³ Također se potiču dva cilja: rodna ravnopravnost i jačanje društvenog položaja žena i uklanjanje diskriminacije, te ekonomski i društveni rast.¹⁴

Veliki broj zemalja u svijetu uveo je pristup rodno odgovornog budžetiranja, dok je Bosna i Hercegovina još uvijek u procesu pripreme i ispunjavanja kako tehničkih, tako i političkih preduslova za taj proces.

7 Rječnik i leksikon termina iz oblasti rodne ravnopravnosti Evropskog instituta za rodnu ravnopravnost (EIGE). Helsinški parlament građana Banja Luka. Dostupno na: <http://hcabl.org/eige-ov-rjecnik-i-leksikon-rodne-ravnopravnosti-eiges-gender-equality-glossary-and-thesaurus/rjecnik-rodne-ravnopravnosti-lat/#1624169209872-ac704684-fef6>

8 Vidi Hadžiahmetović, A. et al. (2013). Rodno odgovorno budžetiranje: udžbenik za univerzitete. University Press – Magistrat izdanja, Sarajevo. Dostupno na: https://www.gcfbih.gov.ba/wp-content/uploads/2014/01/GRB_UNW.pdf. Str. 88

9 Shart (2003) u Hadžiahmetović, A. et al. (2013).

10 Ibid, str. 89.

11 Hrelja Hasečić, Dž. (2015). Priručnik o rodno odgovornom budžetiranju. Ured Fondacije za istraživanje Državnog univerziteta New York u Bosni i Hercegovini. Dostupno na: http://www.mpr.gov.ba/web_dokumenti/default.aspx?id=8789&langTag=bs-BA

12 Hadžiahmetović, A. et al. (2013). Rodno odgovorno budžetiranje: udžbenik za univerzitete. University Press – Magistrat izdanja, Sarajevo. Dostupno na: https://www.gcfbih.gov.ba/wp-content/uploads/2014/01/GRB_UNW.pdf

13 Hrelja Hasečić, Dž. (2015). Priručnik o rodno odgovornom budžetiranju. Ured Fondacije za istraživanje Državnog univerziteta New York u Bosni i Hercegovini. Dostupno na: http://www.mpr.gov.ba/web_dokumenti/default.aspx?id=8789&langTag=bs-BA

14 Hadžiahmetović, A. et al. (2013). Rodno odgovorno budžetiranje: udžbenik za univerzitete. University Press – Magistrat izdanja, Sarajevo. Dostupno na: https://www.gcfbih.gov.ba/wp-content/uploads/2014/01/GRB_UNW.pdf

Profesorica na Ekonomskom fakultetu u Sarajevu Lejla Lazović-Pita naglašava da je potrebno unaprijediti cjelokupni sistem transparentnijeg i jednostavnijeg izvještavanja u vezi s procesom budžetiranja, kako bismo ispunili pretpostavke neophodne za rodno odgovorno budžetiranje.¹⁵ Ipak, postoji nekoliko značajnih inicijativa kako na lokalnom, tako i na entitetskom nivou, gdje je saradnja međunarodnih i lokalnih nevladinih organizacija i rodnih mehanizama s institucijama ostvarila određene pomake. Naprimjer, pripremljeni su značajni resursi za uposlene na različitim nivoima vlasti s preporukama za uvođenje rodno odgovornih budžeta,¹⁶ kao i brojni treninzi i edukacije za uposlene u relevantnim institucijama. Kako se navodi u dokumentu Evaluacije programa UN Women za 2020. godinu: "Najveći uspjeh programa rodno odgovornog budžetiranja bio je na lokalnom nivou, rezultirajući s određenim brojem opština koje su institucionalizirale ovaj proces".¹⁷ Da su ostvareni pomaci na lokalnom nivou, prepoznaju i sagovornice iz ovog istraživanja, navodeći primjer Opštine Tešanj i Grada Gradiške, kao i drugih lokalnih zajednica s kojima je UN Women saradivao u proteklom periodu.¹⁸ Pored toga značajna je i saradnja s Ministarstvom finansija FBiH na izradi budžeta za građane i pripremi za sistem programskog budžetiranja, saradnja s Privrednom komorom Republike Srpske i Ministarstvom rada, zapošljavanja i socijalne politike RS. Ipak, pored nekolicine pozitivnih primjera, rodno odgovorno budžetiranje u BiH ostaje rudimentarno.

Zakonom o ravnopravnosti spolova bh. organi vlasti na državnom i entitetskom nivou, kantonalni organi i organi jedinica lokalne samouprave dužni su poduzeti sve odgovarajuće i potrebne mjere radi provođenja odredbi propisanih ovim zakonom i Gender akcijskim planom (GAP) BiH, uključujući i provođenje aktivnosti i mjera iz GAP BiH kroz redovne programe rada uz osiguranje budžetskih sredstava (Član 24). U GAP BiH 2018–2022. navedeno je da je neophodno da svaki budžetski korisnik izvrši analizu kako bi se ocijenio utjecaj postojećih budžetskih sredstava na zadovoljavanje različitih potreba žena i muškaraca, koja

bi trebala poslužiti kao osnova za planiranje aktivnosti po oblastima GAP BiH. Jedna od planiranih mjera u tom strateškom dokumentu jeste izrada i provođenje programa mjera i aktivnosti za otklanjanje diskriminacije na osnovu spola u oblasti rada, zapošljavanja i pristupa ekonomskim resursima, uključujući i uvođenje rodno odgovornih budžeta.¹⁹

Uprkos planiranim mjerama pojedine analize, kao i intervjuisane ekspertice ukazuju na to da institucije vlasti u BiH nisu uvele principe rodno odgovornog budžetiranja prilikom raspodjele i izvršenja budžeta, te da je u tom pogledu potrebno ispuniti neophodne tehničke pretpostavke.²⁰ Analiza rodno odgovornog budžetiranja na lokalnom nivou iz 2021. godine pokazuje da rodno odgovorno budžetiranje u gradovima i opštinama postoji samo na nivou izuzetka, i to uglavnom kao rezultat pilotiranja određenog programa, te da trenutna situacija nije ni blizu zadovoljavajuće. Kad je riječ o trenutnim procesima rada na rodno odgovornom budžetiranju na lokalnom nivou, istraživanje pokazuje da je samo u dva posto anketiranih lokalnih zajednica ustanovljen konkretan proces izrade plana za rodno odgovorno budžetiranje, dok skoro dvije trećine ispitanih zajednica nemaju apsolutno nikakve politike i programe vezane za rodnu ravnopravnost (61,2 posto), a nešto više od polovine (55 posto) nema uvedene procese konsultacija po pitanju rodne osjetljivosti u procesu budžetiranja. Kad je u pitanju izrada rodne analize budžeta, samo je jedna jedinica lokalne samouprave odgovorila da ima dobre predušlove, dok 12 posto smatra da ima dovoljno iskustva za taj proces.²¹

Analiza budžeta Opštine Novo Sarajevo za 2019. pokazala je da su u budžetu bila izdvajanja za samo tri aktivnosti koje su direktno relevantne za žene, što čini manje od jedan posto ukupnog budžeta Opštine: dvije aktivnosti koje su usmjerene na pomoć specifičnim kategorijama žena (grantovi za nezaposlene porodilje i porodilje majke blizanaca ili troje ili više djece), te na specifičan oblik zdravstvene pomoći za žene (grant za sufinansiranje troškova medicinski potpomognute oplodnje). Ta analiza, kako su pokazale autorice, ukazuje na potrebu za značajnim promjenama budžeta

15 Intervju s Lejla Lazović-Pita, 07.01.2022.

16 Naprimjer, pogledati resurse Gender centra RS (2011). Rodno budžetiranje: praktična primjena.

17 UN Women BiH (2020). Country Portfolio Evaluation: Synthesis report. Dostupno na: <https://gate.unwomen.org/EvaluationDocument/Download?evaluationDocumentID=9580>. Str 23.

18 Intervju s Maidom Čehajić-Čampara, 28.12.2021.

19 Gender akcijski plan BiH 2018–2022. Agencija za ravnopravnost spolova BiH. Dostupno na: https://arsbih.gov.ba/wp-content/uploads/2018/11/GAP-BiH-2018-2022_B.pdf

20 Intervju Lejla Lazović-Pita, 07.02.2022. Vidjeti i: Hadžiahmetović, A. et al. (2013). Rodno odgovorno budžetiranje: udžbenik za univerzitete. University Press – Magistrat izdanja, Sarajevo. Dostupno na: https://www.gcfbih.gov.ba/wp-content/uploads/2014/01/GRB_UNW.pdf

21 Musić, Z. (2021). Procjena potreba izgradnje kapaciteta i vještina za rodno odgovorno budžetiranje na nivou jedinica lokalnih samouprava u Bosni i Hercegovini. Sarajevo: UN Women. U nacrtu, UN Women omogućio uvid.

i budžetske politike, s ciljem unapređenja rodno odgovornog budžetiranja.²²

Pored toga, transparentnost budžeta i učešće javnosti u donošenju budžeta u BiH na niskom je nivou. Indeks transparentnosti budžeta za 2019. godinu pokazao je da je BiH zauzela 84. mjesto u odnosu na 117 zemalja svijeta koje su obuhvaćene analizom, te je zaključeno da je neophodno osigurati redovno i blagovremeno objavljivanje izvještaja o budžetu, kreiranje i objavljivanje budžeta za građane, ojačati učešće građana u procesu kreiranja budžeta i vršenja nadzora nad izvršenjem budžeta, te aktivno uključiti marginalizovane grupe.²³ U toku 2021. godine UN Women je izvršio analizu rodno osjetljivih vladinih programa u budžetu institucija BiH za 2020. godinu, te FBiH i RS za 2021. godinu. Analiza je pokazala da rodno osjetljivi programi, odnosno programi s rodnom komponentom unutar institucija BiH predstavljaju 3,56 posto budžeta 12 analiziranih institucija i 1,48 posto budžeta BiH. U FBiH procijenjeni rodno osjetljivi programi predstavljaju 11,44 posto budžeta analiziranih institucija i 5,4 posto budžeta FBiH, dok u RS predstavljaju 17,49 posto budžeta analiziranih institucija i 5,46 posto budžeta RS.²⁴

Uloga medija u unapređenju rodno odgovornog budžetiranja

Mediji u BiH mogu imati značajnu ulogu u promociji rodne ravnopravnosti, ali i u informisanju i edukaciji javnosti o javnim politikama i raspodjeli javnih budžeta, te o odgovornosti i transparentnosti oko podjele javnih budžeta. Gender akcijskim planom BiH 2018–2022. mediji su prepoznati kao akteri koji, s obzirom na to da imaju veliki utjecaj na društvene promjene, mogu ubrzati strukturalne promjene ka ravnopravnosti spolova medijskom promocijom ravnopravnosti spolova kao principa ljudskih prava.

Medijsko izvještavanje o rodnoj neravnopravnosti i nepravednoj raspodjeli budžeta za potrebe žena i muškaraca može biti korisno u podizanju svijesti javnosti, kao i za vršenje pritiska na donosioce odluka.²⁵ Analize su pokazale da su mediji u BiH ipak rodno pristrani i da prenose stereotipe o ženama i muškarcima, te rijetko preispituju rodne stereotipe koji postoje u bh. društvu.²⁶ Novinarstvo kao profesija u BiH nije imuno na diskriminatorne prakse koje doprinose rodnoj neravnopravnosti, krenuvši od malog procenta žena na uredničkim i direktorskim pozicijama, razlika u platama, do sve učestalije prakse prijetnji i uznemiravanja novinarki.²⁷

Kada govorimo o medijskom izvještavanju i rodnim stereotipima, analize medijskog izvještavanja o nasilju nad ženama potvrđuju obrasce senzacionalističkog izvještavanja, bez dubinske analize problema.²⁸ Ti obrasci korisni su za razumijevanje glavnih oblika manifestacija stereotipnog izvještavanja i razloga učestalog ponavljanja takvog pristupa u medijima u BiH. Posljednje istraživanje UN Women o medijskom izvještavanju o nasilju nad ženama pokazuje da su medijski izvještaji često površni i neprofesionalni, a mediji navode kako nemaju kapaciteta i resursa za dubinske analize, istraživačko novinarstvo i za

²² Belegić, A. et al. (2020). Rodno odgovorno budžetiranje: kritički osvrt na budžet Opštine Novo Sarajevo u 2019. godini. Dostupno na: https://afw.ba/wp-content/uploads/2020/11/ROB_analiza_budzeta_ONS.pdf

²³ Indeks transparentnosti budžeta za 2019. godinu. (2020). Transparentno.ba. Dostupno na: <https://transparentno.ba/2020/05/01/indeks-transparentnosti-budzeta-za-2019-bosna-i-hercegovina-medju-najnetransparentnijim-zemljama/>

²⁴ UN Women. Analiza rodno osjetljivih vladinih programa u budžetu institucija BiH za 2020. godinu. U nacrtu pristup podacima omogućio UN Women.

²⁵ Quin, S. (2009). Gender budgeting: practical implementation. Handbook. Council of Europe. Dostupno na: <https://rm.coe.int/1680599885>

²⁶ Udruženje Novi put. (2019). Rodna zastupljenost i predstavljanje u medijima u BiH. Dostupno na: <http://newroadbih.org/index.php/gender-media/gmmp/item/489-rezultati-analize-najcitanijih-i-najuticajnijih-stampanih-i-elektronskih-medija-o-zastupljenosti-i-polozaju-zena-u-medijima-u-bosni-i-hercegovini.html>

²⁷ Stavrevska, E. B. et al. (2021). Gender and Media literature review. The British Council, BIRN, Thomson Foundation and INTRAC.

²⁸ Jukić-Mujkić, E. i Sokol, A. (2020). Istraživanje o medijskom izvještavanju o rodno zasnovanom nasilju nad ženama u BiH. UN Women. Dostupno na: <https://eca.unwomen.org/en/digital-library/publications/2021/9/research-on-media-reporting-on-gender-based-violence-against-women-in-bosnia-and-hercegovina-in-2020>

specijalizirano izvještavanje o pojedinim društveno relevantnim pitanjima.²⁹ Slična zapažanja nalazimo i u analizi medijskog izvještavanja o rodno odgovornom budžetiranju.

Novinari i novinarkе u oba slučaju prepoznaju nedostatke već u formalnom obrazovanju, jer ono ne uključuje specijalizirane predmete i/ili tematske jedinice koje bi se bavile ovim oblastima. Nakon toga kao česti uzroci propusta navode se potkapacitirane medijske redakcije, nedostatak finansijskih sredstava i dodatnog osoblja za učestalije praćenje usko specijaliziranih tema, i slično. Zbog utrke na tržištu i u borbi za publiku mnogi mediji imaju uređivačke politike koje traže senzacionalizam, a kao jedan od glavnih problema ističe se opredjeljenje većine medija za dnevno političke i društvene aktualnosti, što im troši većinu raspoloživih kapaciteta i vremena³⁰ da se tematski bave uskim specijaliziranim temama, pa novinari i novinarkе uglavnom prate političke afere i sukobe. Takve nalaze dala je i analiza sadržaja o izvještavanju o usvajanju i rebalansu budžeta.

S druge strane istraživanje pokazuje da mediji redovno izvještavaju o procesima vezanim za budžete i da novinari i novinarkе prate skupštinske i druge sjednice i da medijima nisu potrebni dodatni resursi nego veći angažman prilikom terenskog i analitičkog rada. Novinarka Selma Učanbarlić smatra da mnoge redakcije "imaju novinara koji će izvijestiti o tome, oni imaju vrijeme da objave tu vijest, imaju prostora gdje to da plasiraju, ali mi sada dolazimo do tog drugog pitanja: šta je novinar radio cijeli dan na sjednici ako će on na kraju napisati da je usvojen rekordni budžet. Šta za građane znači da je rekordni budžet? On može biti rekordni budžet u odnosu visine novca, međutim možda će veći njegov dio ići na otplatu dugova. Da li je on socijalni, da li je on razvojni, da li tretira pitanja nekih marginalizovanih grupa?".³¹

Brojni su izazovi s kojima se novinari i novinarkе susreću u svom svakodnevnom radu, a pogotovo ukoliko odluče da se bave usko specijaliziranim temama poput rodno odgovornog budžetiranja. Prvenstveno je problematična konkurentnost te teme u uredničkom

odlučivanju između ulaganja ljudskih i drugih resursa u tu temu ili u teme iz politike, crne hronike, zdravstva, školstva³² – o čemu se u informativnim medijima najčešće izvještava. Dodatni je izazov to što se teško dolazi do relevantnih sagovornika i sagovornica na tu temu jer ni u institucijama nema dovoljno svijesti o rodno odgovornom budžetiranju. Generalno se mediji – a što je pokazalo i ovo istraživanje – budžetima bave uopšteno i najčešće u onom smjeru u kojem se budžetima bave političari ili donosioci odluka, vlade, skupštine, komisije ili eventualno neka od udruženja koja koriste budžetska sredstva. Problematično je i što se većina novinara i novinarki budžetima bavi kada su oni u završnoj fazi, dok prethodne faze, kada je moguće utjecati na izmjenu budžeta u značajnijem obimu, ne budu adekvatno medijski praćene.³³

Rodno odgovorno budžetiranje nije dio uredničkih politika³⁴ i, kako navode sagovornice u istraživanju, novinarima i novinarkama nedostaju upute kako se generalno izvještava o cjelokupnom budžetskom procesu, a u lokalnim medijima izražen je i problem političke ovisnosti o lokalnim vlastima i izvorima finansiranja kojima upravljaju. Izvještavanje o rodno odgovornom budžetiranju zahtijeva znanja iz ekonomije i iz oblasti rodne ravnopravnosti, a uz nedovoljno svijesti u institucijama, nedovoljno stručnih osoba koje poznaju i rade u ovim oblastima i uz ograničen broj sagovornika i sagovornica, teško je i u medijima postići značajan napredak. Istovremeno, izostanak generalnih praksi razvrstavanja podataka po spolu i nedostatak transparentnih i analitičkih podataka u institucijama otežavaju novinarski posao. Prije nego rodno odgovorno budžetiranje bude široko zastupljeno u javnoj sferi, bit će potrebno uvesti programsko budžetiranje, a zatim i rodno odgovorno budžetiranje, te je za tako nešto potrebno ispuniti tehničke pretpostavke da bi postojalo kvalitetno i dobro rodno odgovorno budžetiranje.³⁵

²⁹ Sokol, A. i Jukić-Mujkić, E. (2021). Barometar vibrantnih informacija BiH. IREX. Dostupno na: <https://www.irex.org/sites/default/files/vibe%202021%20bosnia%20herzegovina%20bosnian.pdf>

³⁰ Ibid.

³¹ Intervju sa Selmom Učanbarlić, 28.12.2022.

³² Intervju sa Svjetlanom Šurlan, 28.12.2022.

³³ Ibid.

³⁴ Intervju sa Selmom Učanbarlić, 28.12.2022.

³⁵ Intervju s Lejlom Lazović-Pita, 07.01.2022.

Analiza medijskog sadržaja

Rodno odgovorno budžetiranje izuzetno je rijetko prepoznato kao tema u bh. medijima, prvenstveno zbog toga što taj pristup nije učestao ni među onima koji kreiraju, analiziraju, raspravljaju i usvajaju budžete na svim nivoima vlasti u Bosni i Hercegovini. Analiza sadržaja na uzorku medijskog izvještavanja pokazala je da je prisutna tek nekolicina članaka u kojima se na određeni način samo spominje takav princip planiranja budžeta, a u posmatranom periodu nije pronađen nijedan tematski i dubinski članak o ovoj temi. Ovakvi rezultati pokazuju izostanak svijesti o važnosti planiranja javnih budžeta kao instrumenta postizanja rodne ravnopravnosti u BiH, ali i izostanak inicijative i zainteresovanosti medija da pri analizi budžeta postavljaju i pitanja koja se tiču takvog načina promicanja rodne ravnopravnosti u Bosni i Hercegovini.

Teme iz oblasti ekonomije i rada javnih institucija i teme koje se tiču javnih finansija i upravljanja svakodnevno su prisutne u bh. medijima, a naročito ukoliko su one predmet političkih rasprava i nesuglasica, što najčešće jesu, jer su finansije generalno među prioritetima bh. zvaničnika. O raspodjeli, planiranju i rebalansu budžeta tokom 2020. godine izvještavalo se svakodnevno, što ukazuje na činjenicu da je ta izuzetno važna tema u sferi interesovanja medija. Međutim, generalno je način izvještavanja o budžetima i finansijama moguće razumjeti kao izrazito površan – većinom je to izvještavanje u formi vijesti, dok izostaju dubinske analize, istraživanja i duže forme u kojima bi se publici takve teme na razumljiv način približile i istakli detalji koji se neposredno tiču njihovih života. Izvještavanjem o javnim budžetima s velikom usredotočenošću na politiku i izjave političara ostaje malo prostora za analitički pristup razmatranju načina na koji se planiraju budžeti, a još manje za specifične pristupe poput rodno odgovornog budžetiranja.

Posljedično zbog većeg učešća muškaraca u političkom životu i zastupljenosti na pozicijama u vlasti i institucijama³⁶ i medijsko izvještavanje oslonjeno je više na muškarce kao izvore informacija i sagovornike, ali je neovisno od spola sagovornika tema rodno osjetljivog budžetiranja izuzetno rijetka u sadržaju posmatranih medija. Razlozi se mogu tražiti i u tome da mnogo

novinara i novinarki, kako pokazuju rezultati ankete, nisu ni čuli za rodno odgovorno budžetiranje, a samo su rijetki o tome izvještavali.³⁷ U anketi 40 posto novinara/-ki odgovorilo je da nisu upoznati s pristupom rodno odgovornog budžetiranja, a tek deset posto ih je odgovorilo kako su do sada izvještavali o rodno odgovornom budžetiranju te da su to bile rijetke prilike. Generalno je znanje o rodno odgovornom budžetiranju u Bosni i Hercegovini minimalno i površno, a sama tema nedovoljno poznata, kako u akademskom svijetu, ekonomskom, tako i u medijskom.³⁸ Kako navodi Jasmina Čaušević, istraživačica i magistrica rodnih studija, mediji su ipak dužni objasniti i približiti budžete i budžetske stavke u lokalnim zajednicama svim građanima i građankama koji nemaju vremena i znanja da se bave ovom temom.

Novinarka Svjetlana Šurlan ocjenjuje kako mediji ne posvećuju dovoljno pažnje temi rodno odgovornog budžetiranja osim ako se ne radi o dnevnom događaju ili konferenciji za medije, o čemu mogu u kratkom roku da izvijeste, jer su fokusi negdje drugo. "Zbog situacije u zemlji u kojoj se sve vrti oko politike mediji uglavnom ne uspijevaju da imaju novinare specijalizovane samo za određene oblasti. U većini slučajeva i redakcija novinari 'pokrivaju' najrazličitiji spektar tema. Ako i postoji novinar koji poznaje ovu oblast i radi teme o rodnoj ravnopravnosti, tim temama daje se malo prostora", smatra Šurlan.

Analiza sadržaja koja slijedi dala je koristan uvid u to ko kreira sadržaj, na osnovu kojih informacija i s fokusom na koje teme, što može biti izuzetno dobra osnova za osmišljavanje načina kako popraviti takve prakse i kako kreirati korake, alate i resurse koji bi pomogli u tome da se rodno odgovorno budžetiranje više razmatra pri medijskom izvještavanju. Interpretacija rezultata prikazuje izvještavanje šest medija odabranih po čitanosti, regionalnoj zastupljenosti i specijaliziranom pristupu temama, a predstavljaju relevantan uzorak koji prikazuje način na koji mediji u BiH izvještavaju o rodno odgovornom budžetiranju. U analizu su bili uključeni online mediji: Klix.ba, Avaz.ba, Hercegovina.info i Nezavisne.com, kao neki od najčitanijih *mainstream* medija, kao i Akta.ba i Capital.ba, kao mediji koji izvještavaju o ekonomskim temama, finansijama i javnim institucijama. Sadržaj koji je izdvojen s online izdanja ovih medija odnosio se na četiri ključne fraze: "podjela

³⁶ Intervju sa Selmom Učanbarlić. 28.12.2022.

³⁷ Anketa (n=20) je pokazala kako je 60 posto odgovora bilo "čuo/-la sam za rodno odgovorno budžetiranje", a 40 posto "nisam upoznat/-a s pristupom rodno odgovornog budžetiranja". Ista anketa pokazala je da je deset posto onih koji su odgovorili da su do sada uopšte izvještavali o rodno odgovornom budžetiranju.

³⁸ Intervju s Jasminom Čaušević, 24.12.2021. godine

01.01.2020. – 31.12.2020.					
	Podjela budžeta	Usvajanje budžeta	Rebalans budžeta	Rodno odgovorno budžetiranje	Ukupno
Izdvojeno	124	273	323	48	768
Odbačeno	123	145	24	45	337
Kodirano	1	128	299	3	431

Tabela 1. Prikaz brojeva izdvojenih, preskočenih i kodiranih članaka

budžeta”, “usvajanje budžeta”, “rebalans budžeta” i “rodno odgovorno budžetiranje”, pri čemu je za portal Hercegovina.info dodatno izdvojen sadržaj koji se odnosi na dvije fraze ponovljene u verziji učestalijoj u hrvatskom govornom području: “usvajanje proračuna” i “rodno odgovorno planiranje proračuna”. Ukupno je u prikupljanju sadržaja izdvojeno 768 članaka, od čega je 431 kodiran.

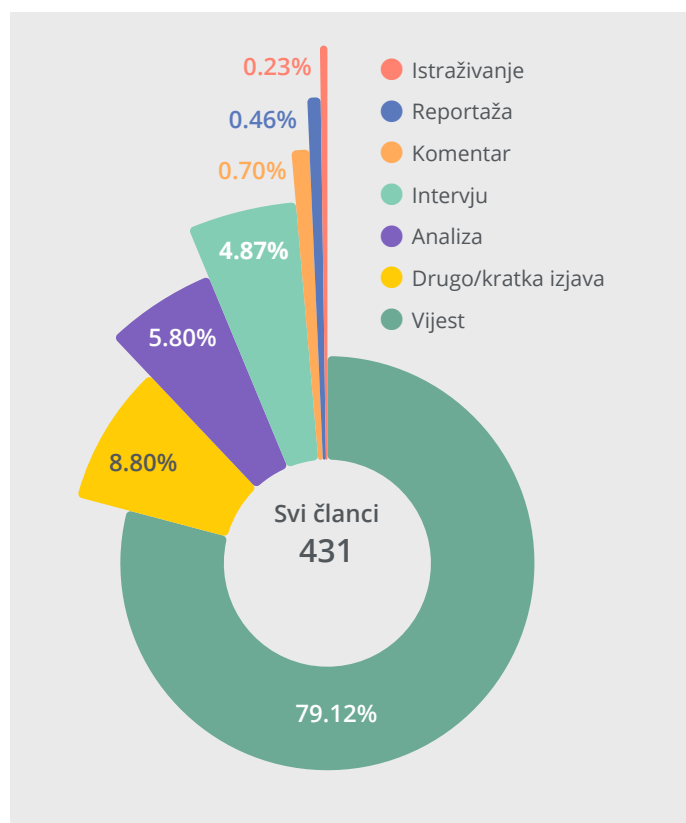
Sadržaj značajnog dijela svih analiziranih članaka (više od trećine) su članci koji predstavljaju ili se bave političkim nesuglasicama o pitanjima usvajanja budžeta. Važno je napomenuti i da je 2020. godina bila prva godina pandemije virusa korona, koja je još od marta obilježena raspravama i razmatranjima hitnog provođenja rebalansa budžeta na svim nivoima vlasti u Bosni i Hercegovini zbog novonastale globalne zdravstvene i ekonomske krize.

S ciljem uvida u detaljne karakteristike medijskog izvještavanja o ovoj temi u narednim dijelovima bit će predstavljeni sljedeći rezultati: ko kreira sadržaj i na koji način, kakve su profesionalne forme korištene, ko daje informacije i u kakvom su kontekstu predstavljene, kao i postoji li naglasak na rodno odgovornom budžetiranju u analiziranim medijskim sadržajima.

Ko kreira sadržaj i u kojoj formi?

Više od 90 posto analiziranih članaka nije potpisano, a od onih rijetkih koji jesu 25 potpisuju novinarka i deset novinari. Od ukupno analiziranog 431 članka tek osam spominje ili ima pojedine aspekte rodno odgovornog budžetiranja, od čega su samo dva potpisana, a potpisuju ih novinarka. Generalna je praksa u redakcijama da se članci koji su priređeni³⁹ ne potpisuju, jer ne odražavaju planiran i osmišljen dubinski autorski rad na temi

nego su to većinom dnevne teme ili kratki informativni tekstovi preneseni iz drugih medija. Polovina članaka ocijenjeni su kao duži, imaju osam ili više paragrafa i potpisani su većinom inicijalima, što ukazuje na to da su originalni, a ne isključivo preneseni sadržaji. Ipak, to ne oslikava originalnost i kvalitet u smislu detalja i dubine o temi planiranja i usvajanja budžeta niti rodno odgovornog budžetiranja.

Grafikon 1. Forma članka

Osamdeset posto analiziranog sadržaja napisano je u obliku vijesti. Analize su rijetko zastupljene i pronađeno ih je 25 (oko šest posto), većinom na poslovnom portalu

³⁹ Priređeni je članak onaj koji piše novinar ili novinarka u redakciji primarno se koristeći sekundarnim izvorima, poput informacija iz objavljenih članaka drugih medija, bez nužne provjere ili autorskog doprinosa u smislu prikupljanja novih informacija ili proširivanja i produbljivanja priče.

Capital.ba, online mediju specijaliziranom za izvještaje o ekonomskim temama. Intervjui kao još jedna duža forma također su rijetki – tek je svaki dvadeseti članak u medijima u takvoj dužoj formi gdje se sagovorniku ili sagovornici daje prostor da pojasni detaljno određena pitanja. Međutim, i takve su prilike korištene dominantno za razgovore o političkim i međustranačkim pitanjima.

Ipak, od rijetkih članaka gdje postoji naglasak na rodno odgovornom budžetiranju, dva su intervjui, u kojima se tek kratko spominje neki aspekt vezan za rodno odgovorno budžetiranje kao što su izdvajanja za naknade porodiljama i usputno spominjanje finansijske podrške preduzetnicama. Od svih članaka pronađena su samo dva članka u formi reportaže, od čega se u jednom tek spominje fraza rebalans proračuna, a radi se o neadekvatno riješenoj kanalizaciji u jednoj mostarskoj ulici, a druga je reportaža jedini primjer tematiziranja rodno odgovornog budžetiranja kroz dužu formu i ličnu priču. Istraživanje je još rjeđe i o temi raspodjele ili rebalansa budžeta pronađeno je tek jedno tokom 2020. godine, koje ukazuje na neregularno trošenje budžetskih sredstava u jednoj lokalnoj zajednici i na moguće nezakonite ili koruptivne radnje lokalnih političkih aktera.

Sadržaj priče

U analiziranim člancima vidljivo je da se više izvještava o promjenama budžeta na višim nivoima vlasti, poput entitetskog i državnog, nego nižim nivoima poput kantona i opština. Oko 60 posto članaka odnosi se na državni i entitetski nivo, a 40 posto na kantonalni, opštinski i gradski, što govori da se, budući da ovih šest medija nisu lokalni, mnogo pažnje posvećuje i lokalnim pitanjima. Ipak, posvećivanje lokalnim pitanjima i dalje nije promijenilo pristup u izvještavanju, gdje se veoma rijetko piše detaljno o socijalnim pitanjima ili dubinski izvještava o pojedinim budžetskim procesima.

Sadržaj većine analiziranih članaka napisan je na način da se publici daju osnovne informacije o procesu usvajanja budžeta na nekom nivou bez detaljne analize budžetskog procesa ili analize pojedinih dijelova budžeta ili da se prikaže odnos političkih snaga u skupštinama gdje se o budžetu raspravlja. Obilato prenošenje izjava političara, a rijetko tumačenje samih segmenata budžeta o kojem je riječ, ukazuje na nedovoljno analitički i proaktivan pristup iz medija, koji bi se idealno trebali voditi pitanjima od javnog interesa i problemima koje uoče, a ne onim što politički akteri izjave. Novinarka Selma Učanbarlić smatra da je u bh.

medijima generalno potreban dublji pristup u praćenju tema vezanih za finansije, ne samo u smislu rodno odgovornog budžetiranja nego uopšte. “Ja bih rekla da se izvještava o rodno odgovornom budžetiranju, ali da je to najčešće prenošenje saopštenja, praćenje nekih tematskih događaja. Mnogo manje mi tu imamo autorskih sadržaja, dakle nekih dubinskih priča, reportaža”, smatra ona.

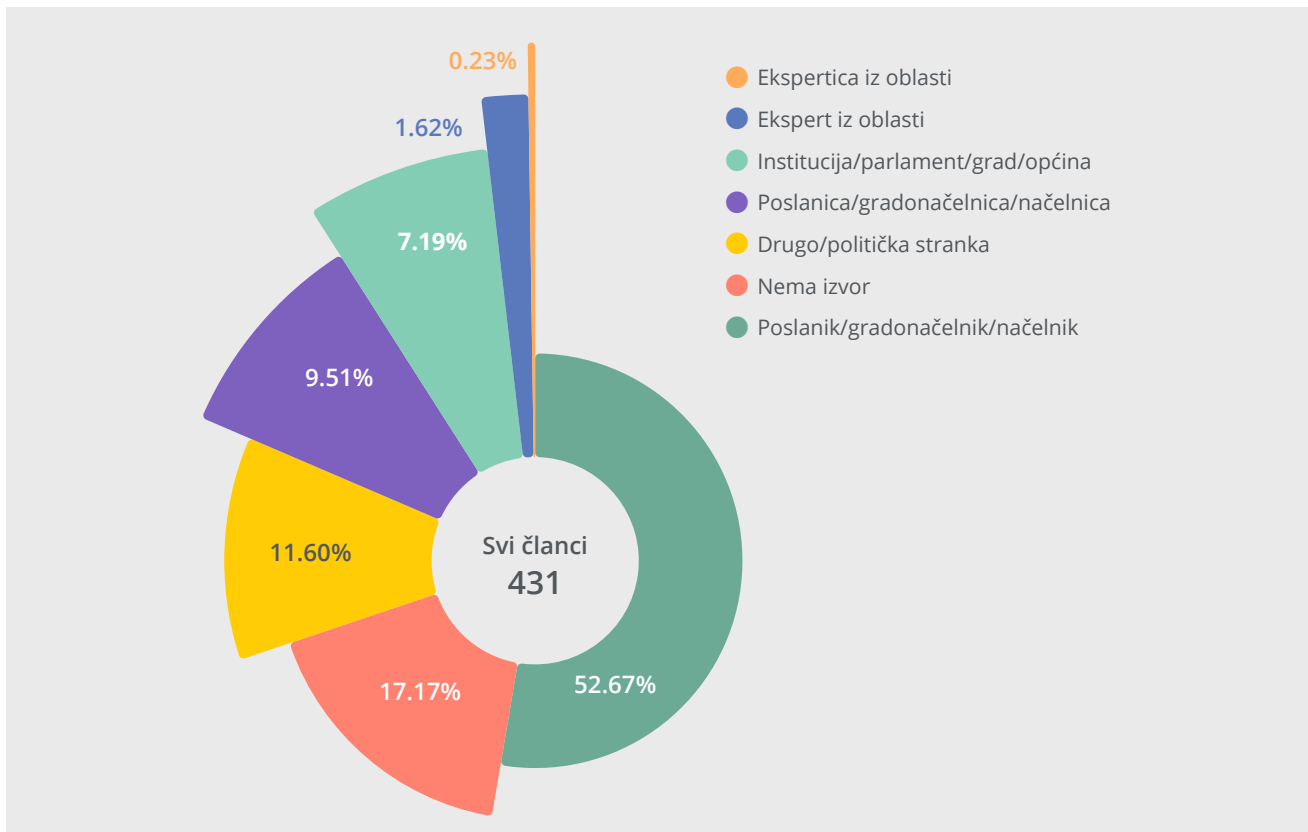
Kao što je i praksa u online medijima svi su članci ilustrovani barem naslovnom fotografijom, od kojih su najčešće generalne ilustracije poput fotografija sjednica skupštine, zgrade institucija ili različiti grafički prikazi i ilustracije na temu finansija. Od ukupnog broja analiziranog 431 članka uz 153 su prikazani načelnici, gradonačelnici, ministri, političari, a tek 30 naslovnih fotografija prikazuje ministrice, političarke ili druge zvaničnice na pozicijama. Iako nije bilo specifično predmet ove analize, primijećeno je često referisanje na žene na određenim pozicijama u muškom rodu, poput „predsjednik vlade“ ili „ministar finansija“ za funkcije koje obnašaju žene.

Tri četvrtine novinara, novinarki, urednika i urednica koji su učestvovali u ovom istraživanju rekli su da su izvještavali o usvajanju i rebalansu budžeta, ali je njih 90 posto reklo kako nisu izvještavali o rodno odgovornom budžetiranju, a 40 posto da nisu ni upoznati s tim principom pri planiranju budžeta.

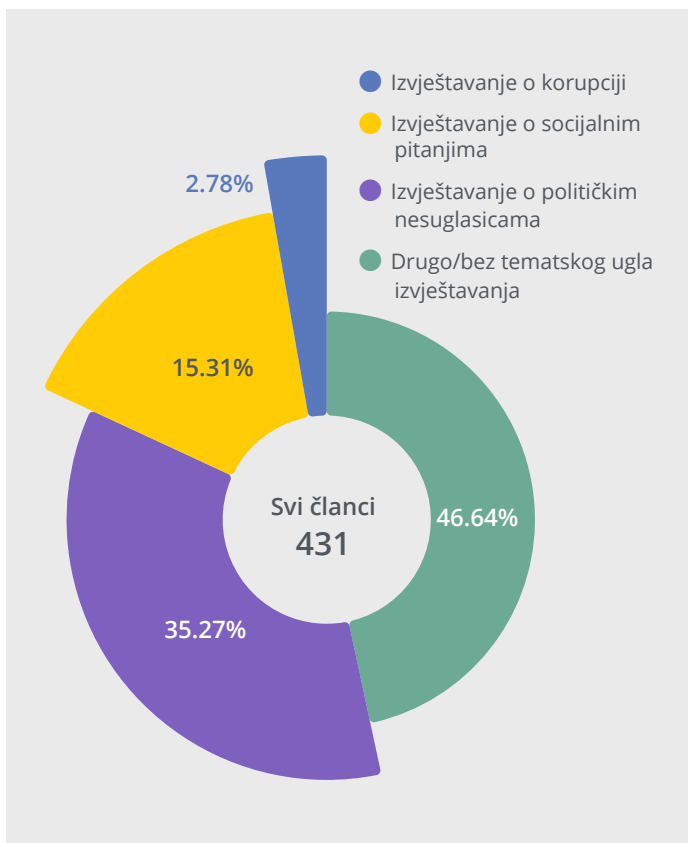
Izvori informacija i teme

O temama koje se tiču usvajanja i rebalansa budžeta izvori informacija većinom su muškarci na pozicijama u vlasti. Dok su načelnici, ministri ili političari u 53 posto slučajeva prvi izvor informacija, u tek oko 10 posto su to ministrice, političarke i druge zvaničnice. Oko 17 posto članaka označeno je s “nema izvora” u smislu da je on napisan ili na osnovu informacija iz drugih medija ili kao autorski izvještaj o nekom događaju bez konkretnih sagovornika ili nije jasno porijeklo prezentovanih informacija. U sedam posto članaka izvor je institucija, obično u vidu saopštenja ili neimenovanih osoba iz različitih službi. Eksperti su izuzetno rijetki sagovornici, ekspertice još rjeđe, a mnogo su češće izvor informacija političke stranke. Žene se još rjeđe pojavljuju kao drugi izvori informacija i sagovornice. Oko 12 posto članaka ima tri izvora, gdje također dominiraju muškarci, a oko sedam posto članaka ima više od tri izvora informacija.

Izvještavanje o političkim nesuglasicama bio je veoma čest kontekst medijskih izvještaja o usvajanju i rebalansu budžeta (35 posto). U kontekstu izvještavanja o korupciji

Grafikon 2. Izvori informacija (prvi izvor u članku)

Grafikon 3. Ugao/tematski okvir izvještavanja

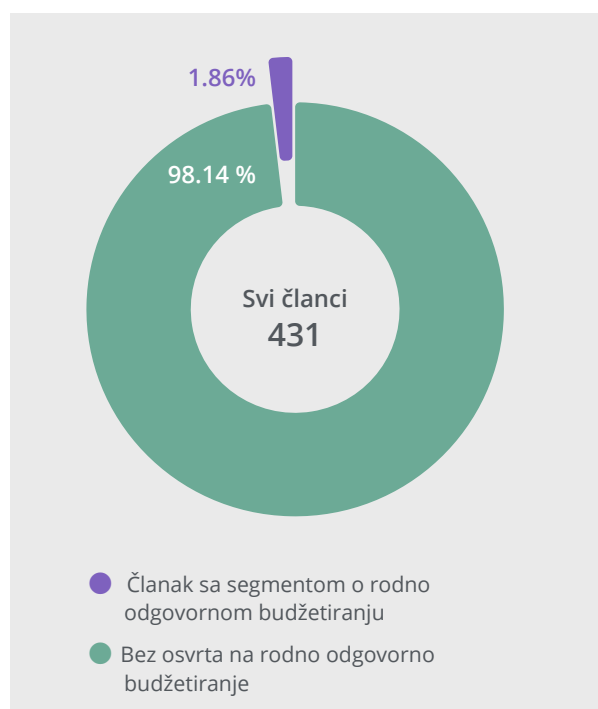
označeno je samo 12 članaka ili tri posto, a u okviru tema koje na bilo koji način imaju osvrt na socijalna pitanja bilo je 15 posto medijskih objava. Skoro polovina svih članaka ticala se nekih drugih okvira ili su to bili isključivo informativni članci koji nemaju poseban ugao. Zaključak jeste da se pri kreiranju sadržaja u posmatranim medijima vodi prvenstveno onim što izjave ili ponude osobe koje učestvuju u strukturama vlasti ili političkim sferama društva, a ne nastojanjem osoba iz medija da postavljaju pitanja, uoče problem koji pokušavaju ispitati ili proaktivnim bavljenjem i otvaranjem tema iz domena socijalne pravde.

Ova analiza medijskog izvještavanja pokazala je i da se vrlo rijetko koriste javni dokumenti u člancima o usvajanju, analizi, rebalansu i podjeli budžeta. Tek osam od 431 članka sadrži neki javni dokument, obično faksimil nekog dokumenta ili isječak nekog dijela, bez ijednog članka, među svim analiziranim, koji sadrže cijele dokumente ili zakačene pretražive dokumente koje bi i publika mogla koristiti. Rijetko korištenje javnih dokumenata u temi koja se tiče javnih budžeta ukazuje na površnost u pristupanju ovim temama.

U odgovorima na anketu koja je dio ovog istraživanja novinari/-ke i urednici/-ice podijelili/-le su svoja iskustva i rekli/-le da pri izvještavanju o planiranju i usvajanju

budžeta do informacija dolaze tako što uzimaju u obzir zvanične izjave i postavljaju pitanja o određenim oblastima u budžetu koje su im zanimljive, prisustvuju sjednicama na kojima se odlučuje ili traže informacije o pojedinim stavkama u budžetu. Neki od odgovora su i da povremeno traže mišljenja stručnih osoba koje bolje znaju "čitati" budžet, analiziraju dokumente, izvještaje, razgovaraju s korisnicima/-icama budžeta, gledaju dokumente o utrošku budžeta, traže dodatna pojašnjenja i kontaktiraju nevladine organizacije.

U BiH nedostaje javno dostupnih detaljnih analitičkih podataka na svim nivoima vlasti i to otežava novinarski posao i pristupanje ovim temama, smatra Lazović-Pita. Dodaje i kako je obuka novinara i novinarki od izuzetne važnosti, jer je za ovakvu oblast potrebna određena priprema, naročito u smislu postavljanja ciljanih pitanja i pronalaska stručnih sagovornika i sagovornica.⁴⁰

Grafikon 4. Postoji li naglasak na rodno odgovornom budžetiranju?

Rodno odgovorno budžetiranje u medijskom sadržaju

Tokom 2020. godine u šest posmatranih medija među 431 člankom pronađeno je osam članaka koji se na neki način referišu na rodno odgovorno budžetiranje. U pet članaka spomenute su "naknade za porodilje" ili "finansijska podrška preduzeticama", a u tri članka korištena je fraza "rodno odgovorno budžetiranje".

U jednom članku o planiranju budžeta za 2020. godinu u Republici Srpskoj, gdje piše kako je najveći naglasak na ulaganjima u zdravstvo i energetiku, na kraju članka se spominje kako će se raditi na stvaranju boljih uslova za rad pa će se izmjenama zakona poslodavcima refundirati naknada za plate "za lica koja koriste porodiljsko bolovanje u stooostotnom iznosu bruto plate".⁴¹ U jednom intervjuu o dostignućima jednog opštinskog načelnika u kojem on govori o preduzetim mjerama tokom njegovog mandata spominju se i mjere koje se odnose na rodno odgovorno budžetiranje, u kojem kaže da u toj opštini pružaju "financijsku potporu ženama poduzeticama kao i tradicionalnim i starim obrtima".⁴² U trećem članku u kojem su nabrojane mjere koje jedna opština planira s ciljem ublažavanja ekonomskih posljedica izazvanih pandemijom spominje se kako će se nastojati "izjednačiti primanja nezaposlenih i zaposlenih porodilja imajući u vidu njihove potrebe".⁴³ U naredna dva članka o raspravama o budžetu jednog grada⁴⁴ pored političkih nesuglasica oko raspodjele sredstava i neslaganja oko amandmana na kraju članka spominje se kako "porodilje ... još uvijek čekaju svoje naknade, javne ustanove i narodna kuhinja transfere za obroke ljudima u potrebi i korisnicima njihovih usluga, a grad je još uvijek u blokadi zbog političkog inata".

⁴⁰ Intervju s Lejlom Lazović-Pita. 07.01.2022. godine

⁴¹ Capital.ba. Najveća ulaganja planirana u zdravstvu i energetici. 01.01.2020. Dostupno na: <https://www.capital.ba/najveca-ulaganja-planirana-u-zdravstvu-i-energetici/>

⁴² Hercegovina.info. HDZ-ov načelnik koji se najviše popeo. 02.03.2020. Dostupno na: <https://www.hercegovina.info/vijesti/bih/hdz-ov-nacelnik-koji-se-najvise-popeo/182668/>

⁴³ Klix.ba. Općina Novo Sarajevo: 14 mjera za ublažavanja ekonomskih posljedica izazvanih epidemijom. 27.05.2020. <https://www.klix.ba/vijesti/bih/opcina-novo-sarajevo-14-mjera-za-ublazavanja-ekonomskih-posljedica-izazvanih-epidemijom/200527013>

⁴⁴ Klix.ba. Gradsko vijeće Zenice u vrtlogu bez izlaza: Privremeno finansiranje, budžet ili blokada? 13.02.2020. <https://www.klix.ba/vijesti/bih/gradsko-vijece-zenice-u-vrtlogu-bez-izlaza-privremeno-finansiranje-budzet-ili-blokada/200213162> i Klix.ba. Zbog rasprave o amandmanu za Zenicatrans, još nema budžeta Grada Zenice. 20.2.2020. <https://www.klix.ba/vijesti/bih/zbog-rasprave-o-amandmanu-za-zenicatrans-jos-nema-budzeta-grada-zenice/200220031>

Na selu je težak rad, ali i ljubav

Dajana Vujatović
15.10.2020 19:15

Foto: Srna | Na selu je težak rad, ali i ljubav

BANJALUKA, MRKONJIĆ GRAD - Žene na selu lijepo mogu da žive samo ako se dobro organizuju. Nije lako, posla ima mnogo, ali čovjek što ima više posla - ispunjeniji je, i duša i tijelo, i sve ljepše funkcioniše, kaže u razgovoru za "Nezavisne" Jelena Bundalo iz sela Drugovići, kod Laktaša, povodom Međunarodnog dana žena na selu.

Ova četrdesetosmogodišnjakinja ističe da je, iako je živjela u gradu, odlučila prije nekoliko godina da se sa svojim porodicom preseli na selo i, kako kaže, jako su zadovoljni sadašnjim načinom života. Ekonomista po struci, dala je otkaz na poslu u Banjaluci i sada uzgaja prepelice, kokoške, pčele, sije baštu, ali najviše voli pčelarstvo.

U svakodnevnim poslovima pomaže joj suprug i većina njenih proizvoda namijenjena je porodici, ali mnogi stignu i do kupaca. Imaju dvoje djece koja vole selo, ali zbog obaveza na fakultetima moraju boraviti u gradu. Najviše vremena tokom dana oduzimaju joj pčele, ali njih i najviše voli i to joj je, kako kaže, primarna grana poslovanja.

"U pčelarstvu se veoma dobro snalazim, imam već osam svojih mednih proizvoda", ističe Jelena i dodaje da se trudi da sva hrana koju proizvede bude organska, bez koncentrata i hemikalija.

Da je život žena na selu zahtjevniji, ali i ljepši od onog u gradu smatra i Tanja Babić iz Slatine, koja ističe da pored stalnog zaposlenja stigne i da se brine o svom domaćinstvu.

"Imamo dva hektara vinograda koje obrađujemo, kao i stoku, imamo ovce, kokoške, svinje, paunove, patke, a sve poslove obavljamo suprug i ja", pojašnjava Babićeva.

Dodaje da se sve može stići kad postoji volja i kad voliš to što radiš, pa tako i otići na godišnji odmor da se malo predahne od svakodnevnih obaveza.

Povodom Međunarodnog dana žena na selu Divna Aničić, načelnica opštine Mrkonjić Grad, posjetila je Udruženje žena "Naša žena" u Podrašnici, te im uručila poklon-bon u vrijednosti od 500 KM kao znak podrške.

Mnogim ženama na selu poručila je da se organizuju, naprave prioritete i ne forsiraju previše.

Aničićeva kaže da je ovo udruženje jedno od rijetkih koje opstaje na selu i koje organizuje brojne aktivnosti tokom cijele godine.

"Jedna od aktivnosti je i to što zajedno treba da pokrenemo pogon za proizvodnju sira, koji je prvi na području naše opštine", istakla je Aničićeva.

Borjana Janković, predsjednica Udruženja žena "Naša žena", istakla je da 15. oktobar tradicionalno obilježavaju druženjem jer je to važan dan za žene koje žive na selu.

"Zahvaljujem predstavnicima naše opštine za saradnju i podršku koje su nam pružali proteklih godina, a bez kojih bi bilo veoma teško da sprovodimo svoje aktivnosti", naglasila je Jankovićeva.

Marina Tanasić, mještanka sela Podrašnica, kaže da mladi treba da žive na selu jer je to mjesto koje pruža zdraviji život.

U planu katalog proizvoda žena sa sela

Ministar poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede RS Boris Pašalić i direktorica Gender centra Vlade RS Mirjana Lukač potpisali su juče u Banjaluci Ugovor o saradnji na realizaciji novog projekta institucionalnog razvoja u oblasti rodno odgovornog budžetiranja koji se finansira iz FIGAP 2 programa.

U okviru ovog projekta realizovaće se i projekat "Identifikovanje i promocija proizvoda žena sa sela kao primjer programskog budžetiranja". Ukupna vrijednost projekta je 30.000 KM, a jedan od rezultata projekta biće i kreiranje kataloga proizvoda žena sa sela.

Pašalić i Lukačeva su izrazili zadovoljstvo što na Svjetski dan žena na selu mogu da konstatuju porast broja žena nosilaca poljoprivrednih gazdinstava, koji je dosegao učešće od 17% u ukupnom broju registrovanih gazdinstava.

U tri članka⁴⁵ koja sadrže ključnu frazu “rodno odgovorno budžetiranje” spominju se projekti koje provode institucije ili domaće nevladine i međunarodne organizacije. Dva od tri članka govore o konkretnim koristima takvog pristupa planiranju budžeta pa su u jednom prikazane poljoprivrednice koje uzgajaju prepelice, kokoške, pčele, ovce i druge životinje, kao i mjere koje vlasti poduzimaju na projektima identifikovanja i promocije proizvoda žena sa sela kao primjera programskog budžetiranja. U člancima koji imaju naglasak na rodno odgovornom budžetiranju pisalo se i o potpisanim strateškim dokumentima koji su podloga za rad na promociji ovog principa, a jedan izvještaj bio je i o doniranim pilićima ženama iz višečlanih porodica na selima, u okviru aktivnosti koje za cilj imaju definisanje inovativnih aktivnosti za rodno odgovorno budžetiranje.

Dvije novinarkе koje su učestvovalе u ovom istraživanju u odgovoru na upitnik podijelile su svoja iskustva u pisanju o rodno odgovornom budžetiranju i navele rijetke prilike u kojima su radile na temama s osvrtom na ovaj princip ostvarivanja rodne ravnopravnosti u društvu. “Sjećam se da sam pisala o tome, kao o jednom od alata za postizanje istinske rodne ravnopravnosti, ali se ne mogu tačno sjetiti kada je to bilo i koje sam primjere navodila”, napisala je jedna novinarka. “U okviru tema koje su se ticale rodno zasnovanog nasilja te feminizacije siromaštva ... doticala sam se problema rodno (ne)odgovornog budžetiranja”, napisala je druga novinarka i dodala kako je još jednom pisala o ovoj temi u članku koji se ticao otpuštanja tokom pandemije, u kojem je pokazala da su više otpuštane žene nego muškarci i kako je to posljedica neadekvatno osmišljenog rebalansa budžeta.

Maida Čehajić-Čampara, konsultantica u oblasti rodne ravnopravnosti, smatra da postoji određeni napredak u medijskom izvještavanju i doprinosu rodnoj ravnopravnosti u BiH, ali da i dalje postoji diskrepancija gdje su neki veoma osviješteni o rodnim pitanjima, a drugi i dalje prave profesionalne propuste koji ne bi smjeli biti dopustivi, u šta spadaju i stereotipna predstavljanja žena u određenim temama, među kojima su i teme o ekonomiji, budžetu i finansijama. Jasmina Čaušević komentariše kako je generalno znanje o rodno odgovornom budžetiranju u BiH ograničeno i

površno, te da ponekad i u ekonomskoj struci imamo poistovjećivanje tog procesa s posebnim budžetskim stavkama za žene, što medije, tvrdi, dovodi u nezahvalan položaj: “Naravno da onda mediji, kao neka poslednja tačka u tom nizu promocije rodno odgovornog budžetiranja, trenutno nemaju nikakvu odgovornost, jer toga nema u javnoj sferi, u akademskoj sferi, u ekonomskoj sferi”.⁴⁶

Intervjui sa stručnjakinjama za potrebe ovog istraživanja, kao i sekundarno istraživanje, ukazali su na primjere dobrih i loših izvještaja o rodno odgovornom budžetiranju. Generalno gledajući, moguće je zaključiti da je izvještavanje o rodno odgovornom budžetiranju u medijima uglavnom svedeno na razumijevanje tog procesa isključivo kroz izdvajanje posebne budžetske stavke za žene, pa tako postoje primjeri gdje se isključivo spominju stavke za porodilje, porodice ili subvencije za poduzetnice. Važno je napomenuti da unutar članaka nemamo dodatnih izvora koji bi ukazali na to da proces rodno odgovornog budžetiranja nije isključivo “budžet za žene”.

Dodatni aspekti koje bi trebalo razmotriti su, naprimjer, diskriminacija žena u uslužnim djelatnostima, ili u oblasti sporta – kako se izdvajaju sredstva za sport i kako to oslikava potrebe i muškaraca i žena, dječaka i djevojčica. Aspekte postizanja rodne ravnopravnosti moguće je pronaći i u pitanjima javne rasvjete, pitanjima javnog prijevoza i primjere je najbolje tražiti na lokalnom nivou, što bliže građanima i građankama. U medijima su uglavnom prisutni statistički podaci o zastupljenosti žena u određenim branšama, o razlici u platama između muškaraca i žena i druga opšta pitanja.⁴⁷ Mediji uglavnom izvještavaju o budžetskoj proceduri – da li je ili nije usvojen budžet, da li je u toku period privremenog finansiranja, kao i koliki je ukupni iznos budžeta, bez dubljih analiza i bez postavljanja pitanja donosiocima odluka o rodno odgovornom budžetiranju.

“Svi će izvijestiti o tome je li on [budžet] usvojen, nije usvojen, ko je glasao za, ko je glasao protiv. Međutim, ono što nedostaje jeste ulaženje u taj budžet i analiziranje tih stavki, a onda u tome prepoznavanje ove konkretne teme, ili, naravno, apsolutno bilo koje druge”, zaključuje Selma Učanbarlić.

⁴⁵ Nezavisne.com. Povećan broj žena nosilaca poljoprivrednih gazdinstava. 15.10.2020. <https://www.nezavisne.com/ekonomija/ agrar/Povecan-broj-zena-nosilaca-poljoprivrednih-gazdinstava/626732> i Nezavisne.com. Na selu je težak rad, ali i ljubav. 15.10.2020. <https://www.nezavisne.com/novosti/drustvo/Na-selu-je-tezak-rad-ali-i-ljubav/626794> i Nezavisne.com. Ženama Sarajevsko-romanijske regije podijeljeni paketi pomoći. 03.07.2020. Dostupno na: <https://www.nezavisne.com/ekonomija/agrar/ Zenama-Sarajevsko-romanijske-regije-podijeljeni-paketi-pomoci/608321>

⁴⁶ Intervju s Jasminom Čaušević, 24.12.2021.

⁴⁷ Intervju sa Svjetlanom Šurlan, 28.12.2021.

Zaključak

Medijski izvještaji koji uključuju referencu i tematiziraju rodno odgovorno budžetiranje u Bosni i Hercegovini izuzetno su rijetki. Razlozi tome su i u činjenici da se u institucijama vlasti nedovoljno govori o tom principu planiranja budžeta, a i da u medijima nema dovoljno znanja, svijesti, interesa ni praksi da novinari i novinarkе postavljaju pitanja donosiocima odluka o rodno odgovornom budžetiranju. Rodno odgovorno budžetiranje nije dio uređivačkih politika i to pitanje nije učestalo pri medijskom izvještavanju o usvajanju ili rebalansu budžeta.

Kao ključni dokument na svim nivoima vlasti budžet je tema o kojoj mediji redovno izvještavaju, ali način na koji to obično rade svodi se na prikazivanje političkih nesuglasica, štute okvirne cifre, prenošenje saopštenja, izjava političara i političarki generalno o tom dokumentu, te izostaju autorski tekstovi i dubinska analiza budžeta i postavljanje pitanja o konkretnim budžetskim stavkama, potrošnji i raspodjeli budžeta. Nedostaje medijsko propitivanje koliko budžet odgovara i služi svakoj osobi ili skupini određenih karakteristika, uključujući i rod, i da li on osigurava ravnopravnu podjelu resursa, na osnovu čega bi bile stvorene jednake prilike za sve.

Rodno odgovorno budžetiranje ključno je i za rodnu i fiskalnu pravdu i uključuje analizu javnih budžeta u smislu njegovog utjecaja na žene i muškarce i norme i uloge koje se za njih vežu kao i međusobne odnose moći. Uključuje i transformaciju tih budžeta na način da oni osiguraju da opredijeljenost ka rodnoj ravnopravnosti bude i realizovana.⁴⁸

S obzirom na to da se donosioci odluka u BiH rijetko vode principima rodno odgovornog budžetiranja prilikom raspodjele budžeta,

te o tome vrlo malo govore u javnosti, medijski izvještaji o tom pristupu su rijetki. Ipak, moguće je kontaktirati nezavisne konsultante i konsultantice, specijalizirane institucije poput institucionalnih mehanizama za ravnopravnost spolova, nevladine organizacije, međunarodne organizacije i pojedine jedinice lokalne samouprave koje imaju iskustva s projektima u vezi s rodno odgovornim budžetiranjem i dobiti više informacija.

Edukacija novinara i novinarki iz ove oblasti može doprinijeti njihovoj boljoj informisanosti o ovoj temi te većem broju izvještaja o rodno odgovornom budžetiranju. Dosadašnje prakse gdje se medijski izvještaji o budžetima uglavnom fokusiraju na usvajanje budžeta ne osiguravaju da javnost bude upoznata sa svim fazama poput planiranja, kreiranja nacрта, rasprave ili načina kontrole potrošnje budžeta. Rodno odgovorno budžetiranje podrazumijeva poštivanje načela rodne ravnopravnosti tokom pripreme budžeta, te raspodjele i dodjele finansijskih resursa⁴⁹ i taj pristup prilikom kreiranja budžeta smatra se standardom demokratije.

U Bosni i Hercegovini u većini slučajeva budžeti nisu kreirani prema principu koji uvažava potrebe i žena i muškaraca. S obzirom na to da javnost u BiH nije upoznata s konceptom rodno odgovornog budžetiranja, mediji mogu imati značajnu ulogu u informisanju i edukaciji javnosti, ali i donosilaca odluka o tom pristupu pri kreiranju budžeta. Također mogu biti ključni u promicanju odgovornosti i transparentnosti oko podjele javnih budžeta.⁵⁰ Rodno odgovorno budžetiranje potrebno je posmatrati kao zagovarački alat kojim je moguće doprinijeti postizanju određene ideje i ostvarenju određene politike u svim oblastima, uključujući i medije.

⁴⁸ OXFAM (2018). A Guide to Gender Responsive Budgeting. Dostupno na: <https://oxfamlibrary.openrepository.com/bitstream/handle/10546/620429/gt-guide-gender-responsive-budgeting-280218-en.pdf;jsessionid=29FC694E694CAFE0670BF33152D0D685?sequence=13>

⁴⁹ Vidi: Gender centar Federacije, Gender senzitivno ili odgovorno budžetiranje. <https://www.gcfbih.gov.ba/oblasti/rodno-odgovorno-budzetiranje/>

⁵⁰ Birchall, J. i Fontana, M. (2015). The gender dimensions of expenditure and revenue policy and systems. Bridge Development Gender. Str. 27. Dostupno na: https://assets.publishing.service.gov.uk/media/57a08970ed915d3cfd000248/61047_GOKH_Gender-dimensions-of-expenditure-and-revenue-policy-and-systems.pdf

Preporuke za medije

Potrebno je uložiti dodatne napore za ravnopravno predstavljanje žena i muškaraca u medijskim sadržajima, kao i njihovo ravnopravno zastupanje kao izvora informacija, što oslikava profesionalni novinarski pristup i daje doprinos rodnoj ravnopravnosti.

Potrebno je pažljivo planiran pristup u odabiru relevantnih sagovornika i sagovornica koje je moguće pronaći u akademskim institucijama, nevladinim i vladinim organizacijama i institucijama, kao i međunarodnim organizacijama koje se bave ovom oblašću.

Potrebno je kontinuirano i detaljno izvještavanje o cjelokupnom procesu vezanom za nastanak, usvajanje i izvršenje budžeta, što će približiti građanima i građankama važnost tog dokumenta i pojasniti njihovu ulogu i moć da utječu na njegovo kreiranje, što može voditi ka većem ostvarenju njihovih ljudskih prava i ravnopravnosti svih osoba.

Potrebno je kreirati unificirane module edukacija i održavati kontinuitet u edukaciji novinara i novinarki koji imaju interes za ekonomske teme i/ili za oblast izvještavanja o rodnoj ravnopravnosti, što će ih osnažiti profesionalno, a redakciji osigurati kvalitet. Edukacije bi trebale sadržavati: module iz oblasti upravljanja javnim finansijama i javnim budžetima, osnove rodne ravnopravnosti, module o ulozi medija u promociji rodne ravnopravnosti, pristup rodno odgovornog budžetiranja i razvoj praktičnih analitičkih vještina i načina dolaska do informacija i pretrazi budžeta.

Redakcije trebaju osigurati resurse za novinare i novinarki o izvještavanju o rodno odgovornom budžetiranju, uključujući ekonomsku i društvenu perspektivu, te ključnu terminologiju neophodnu za adekvatno razumijevanje pristupa, a ukoliko to nije moguće napraviti

unutar medijske kuće, moguće je posegnuti za rješenjima iz domaćeg i međunarodnog nevladinog sektora.

Pri izvještavanju o budžetima potrebno je voditi se više potrebama ljudi i njihovim svakodnevnim problemima, za koje je rješenja nekada moguće tražiti i u budžetima institucija i nivoima njihove prilagođenosti svim građanima i građankama. Nije dovoljno izvještavati samo o radu institucija koje kreiraju budžete.

Kvalitetno medijsko izvještavanje o budžetima potrebno je zasnovati na relevantnim dokumentima, javnim podacima i drugim zvaničnim materijalima koje novinari i novinarki trebaju tražiti, analizirati i prikazati javnosti, s ciljem informisanja i edukacije.

Medijsko izvještavanje može i treba ohrabriti građane i građanke da prate procese vezane za javne finansije i budžete i ukazati im na načine kako oni mogu djelovati i zalagati se za pitanja od značaja za njih kao i za generalno veću transparentnost načina na koji se javna sredstva troše.

Potrebno je publici kroz praktične primjere pojasniti rodno odgovorno budžetiranje kao nedovoljno prepoznat pristup planiranju budžeta. Primjere je moguće pronaći u svakodnevnom životu i uloga medija je da svojim izvještavanjem edukuju javnost o toj zvaničnoj opredijeljenosti bh. institucija.

Potrebno je posvetiti više pažnje pri izvještavanju o rodno odgovornom budžetiranju da se ono ne svodi isključivo na stereotipne uloge žena poput tema o naknadama za porodilje, nego je potrebno baviti se širokim spektrom pitanja koja uključuju politiku, ekonomiju, zdravstvo, sigurnost, sport, edukaciju i sve druge oblasti.

Literatura

- Dalen, Arjen van; Svensson, Helle; Kalogeropoulos, Antonis; Albæk, Erik; Vreese, Claes H. de (2019). *Economic News: Informing The Inattentive Audience*. Routledge Research in Journalism. Taylor and Francis: London and New York
- Belegić, Ajla; Bojčić, Haris; Zagorica, Jasmina; Klapić, Marijana i Alispahić, Selma (2020). *Rodno odgovorno budžetiranje: kritički osvrt na budžet Općine Novo Sarajevo u 2019. godini*. Dostupno na: https://afw.ba/wp-content/uploads/2020/11/ROB_analiza_budzeta_ONS.pdf
- Birchall, Jenny; Fontana, Marzia (2015). *The gender dimensions of expenditure and revenue policy and systems*. Bridge Development Gender https://assets.publishing.service.gov.uk/media/57a08970ed915d3cfd000248/61047_GOKH_Gender-dimensions-of-expenditure-and-revenue-policy-and-systems.pdf
- Gender akcijski plan Bosne i Hercegovine za period od 2018. do 2022. https://arsbih.gov.ba/wp-content/uploads/2018/11/GAP-BiH-2018-2022_B.pdf
- Gender centar Federacije. *Gender senzitivno ili odgovorno budžetiranje*. Dostupno na: <https://www.gcfbih.gov.ba/oblasti/rodno-odgovorno-budzetiranje/>
- Hadžiahmetović, Azra; Đurić-Kuzmanović, Tatjana; Klatzer M., Elizabeth, i Risteska, Marija (2013). *Rodno odgovorno budžetiranje: udžbenik za univerzitete*. University Press – Magistrat izdanja, Sarajevo. Dostupno na: https://www.gcfbih.gov.ba/wp-content/uploads/2014/01/GRB_UNW.pdf
- Hrelja Hasečić, Dženita (2015). *Priručnik o rodno odgovornom budžetiranju*. Ured Fondacije za istraživanje Državnog univerziteta New York u Bosni i Hercegovini. Dostupno na: http://www.mpr.gov.ba/web_dokumenti/default.aspx?id=8789&langTag=bs-BA
- Indeks transparentnosti budžeta za 2019. godinu (2020). *Transparentno.ba* <https://transparentno.ba/2020/05/01/indeks-transparentnosti-budzeta-za-2019-bosna-i-hercegovina-medju-najnetransparentnijim-zemljama/>
- Jukić-Mujkić, Elvira i Sokol, Anida (2020). *Istraživanje o medijskom izvještavanju o rodno zasnovanom nasilju nad ženama u BiH*. UN Women.
- Musić, Zlatan (2021). *Procjena potreba izgradnje kapaciteta i vještina za rodno odgovorno budžetiranje na nivou jedinica lokalnih samouprava u Bosni i Hercegovini*. Sarajevo: UN Women. U nacrtu pristup omogućen od UN Women.
- Rječnik i leksikon termina iz oblasti rodne ravnopravnosti Evropskog instituta za rodnu ravnopravnost (EIGE). Helsinški parlament građana Banja Luka. <http://hcabl.org/eige-ov-rjecnik-i-leksikon-rodne-ravnopravnosti-eiges-gender-equality-glossary-and-thesaurus/rjecnik-rodne-ravnopravnosti-lat/#1624169209872-ac704684-fef6>
- OXFAM (2018). *A Guide to Gender Responsive Budgeting*. Dostupno na: <https://oxfamilibrary.openrepository.com/bitstream/handle/10546/620429/gt-guide-gender-responsive-budgeting-280218-en.pdf;jsessionid=29FC694E694CAFE0670BF33152D0D685?sequence=13>
- Stavrevska, Elena B.; Bjelos, Maja; Luci, Nita (2021.). *Gender and Media literature review*. The British Council, BIRN i fondacija Thomson.
- Starkman, Dean. (2014). *The watchdog that didn't bark: The financial crisis and the disappearance of investigative journalism*. New York: Columbia University Press.
- Sokol, Anida i Jukić-Mujkić, Elvira (2021). *Barometar vibrantnih informacija BiH*. IREX. <https://www.irex.org/sites/default/files/vibe%202021%20bosnia%20hercegovina%20bosnian.pdf>
- Udruženje Novi put (2019). *Rodna zastupljenost i predstavljanje u medijima u BiH*. Dostupno na: <http://newroadbih.org/index.php/gender-media/gmmp/item/489-rezultati-analize-najcitanijih-i-najuticajnijih-stampanih-i-elektronskih-medija-o-zastupljenosti-i-polozaju-zena-u-medijima-u-bosni-i-hercegovini.html>
- UN Women BiH (2020). *Country Portfolio Evaluation: Synthesis report*. <https://gate.unwomen.org/EvaluationDocument/Download?evaluationDocumentID=9580>
- UN Women. *Analiza rodno osjetljivih vladinih programa u budžetu institucija BiH za 2020. godinu*. U nacrtu pristup podacima omogućen od UN Women.
- Quin, Sheila (2009). *Gender budgeting: practical implementation*. Handbook. Council of Europe. Dostupno na: <https://rm.coe.int/1680599885>

Aneksi

KODNA LISTA

1. PRIČA	2. FOTOGRAFIJA:	4.4. Treći izvor
1.1. Naziv medija	2.1. Generalno	4.4.1. Institucija/parlament/ grad/opština
1.2. Datum	2.2. Fotografija poslanika/ načelnika/gradonačelnika	4.4.2. Poslanik/gradonačelnik/ načelnik
1.3. Naslov članka	2.3. Fotografija poslanice/ načelnice/gradonačelnice	4.4.3. Poslanica/ gradonačelnica/ načelnica
1.4. Spol novinara		4.4.4. Eksperti iz oblasti
1.4.1. Ženski		4.4.5. Ekspertica iz oblasti
1.4.2. Muški	3. TEMA	4.4.6. Drugo
1.4.3. Nije označeno	3.1. Usvajanje budžeta	4.5. Više od tri izvora
1.5. Sekcija članka	3.2. Rebalans budžeta	
1.5.1. Vijesti	3.3. Drugo	5. UGAO/OKVIR
1.5.2. Magazin		5.1. Izvještavanje o političkim nesuglasicama
1.6. Dužina članka	4. IZVORI	5.2. Izvještavanje o korupciji
1.6.1. Dug (više od osam paragrafa)	4.1. Nema izvor	5.3. Izvještavanje o socijalnoj pravdi
1.6.2. Srednji (četiri do osam paragrafa)	4.2. Prvi izvor	5.4. Drugo
1.6.3. Kratak (do četiri paragrafa)	4.2.1. Institucija/parlament/ grad/opština	6. NAGLASAK NA RODNO ODGOVORNOM BUDŽETIRANJU
1.7. Izvor/porijeklo	4.2.2. Poslanik/gradonačelnik/ načelnik	6.1. Da
1.7.1. Originalni sadržaj (potpisani članci)	4.2.3. Poslanica/ gradonačelnica/ načelnica	6.2. Ne
1.7.2. Novinska agencija	4.2.4. Eksperti iz oblasti	
1.7.3. Nije označeno	4.2.5. Ekspertica iz oblasti	7. Koriste li se u izvještaju javni dokumenti:
1.8. Žanr	4.2.6. Drugo	7.1. Da
1.8.1. Vijest	4.3. Drugi izvor	7.2. Ne
1.8.2. Izvještaj	4.3.1. Institucija/parlament/ grad/opština	
1.8.3. Reportaža	4.3.2. Poslanik/gradonačelnik/ načelnik	
1.8.4. Istraživanje	4.3.3. Poslanica/ gradonačelnica/ načelnica	
1.8.5. Komentar (mišljenje)	4.3.4. Eksperti iz oblasti	
1.8.6. Intervju	4.3.5. Ekspertica iz oblasti	
1.8.7. Drugo	4.3.6. Drugo	
1.9. Administrativni nivo		
1.9.1. Državni i entitetski nivo		
1.9.2. Lokalni nivo		

Pitanja za ekspertice i biografije:

1. Kako mediji izvještavaju o rodnoj ravnopravnosti, naročito o rodno odgovornom budžetiranju?
2. Imaju li mediji u BiH kapacitete i resurse za profesionalno izvještavanje o javnom budžetiranju?
3. Šta su glavni problemi u medijskom izvještavanju o javnom budžetiranju i finansijama?
4. Šta je potrebno kako bi se izvještavanje o javnom budžetiranju, naročito rodno odgovornom budžetiranju poboljšalo?
5. Šta bi edukacije i obuke za novinare/-ke i urednike/-ice iz izvještavanja o rodno odgovornom budžetiranju trebale sadržavati?
6. Koji su resursi i edukativni materijali potrebni medijima za bolje izvještavanje o rodno odgovornom budžetiranju i generalno o javnom budžetiranju?

23

Biografije intervjuisanih ekspertica:

Lejla Lazović-Pita, Ekonomski fakultet u Sarajevu, profesorica iz oblasti upravljanja javnim finansijama; stručnjakinja, savjetnica i evaluatorica programa u vezi s oporezivanjem, fiskalnom održivosti, javnim budžetima, tržištima i razvoju.

Svjetlana Šurlan, novinarka Capital.ba koja izvještava o budžetima i drugim srodnim temama za medij specijaliziran za ekonomiju.

Selma Učanbarlić, novinarka s iskustvom rada na istraživanju budžeta i praćenju toka javnog novca u Bosni i Hercegovini.

Jasmina Čaušević, urednica analize "Rodno odgovorno budžetiranje: kritički osvrt na budžet Opštine Novo Sarajevo", Akademija za žene, 2019. godine.

Maida Čehajić-Čampara, konsultantica i stručnjakinja u oblasti rodne ravnopravnosti.

Upitnik za novinare i novinarke:

UN Women, uz podršku Mediacentra Sarajevo, provodi istraživanje o medijskom izvještavanju o rodno odgovornom budžetiranju. Cilj istraživanja je analizirati na koji način mediji u BiH izvještavaju o donošenju i rebalansu budžeta, da li su predstavnici medija upoznati s konceptom rodno odgovornog budžetiranja i koje su potrebe predstavnika medija za edukacijama iz rodno odgovornog budžetiranja. Krajnji cilj jeste pripremiti preporuke za edukacije za medije iz oblasti rodno odgovornog budžetiranja. Anketa će ostati otvorena do 15.12.2021. Prikupljeni podaci ostat će anonimni. Za popunjavanje ankete potrebno je 3–5 minuta.

1. Jeste li upoznati s pristupom rodno odgovornog budžetiranja?

Da

Ne

2. Jeste li do sada izvještavali o rodno odgovornom budžetiranju?

Da

Ne

3. Ako da, kada i na koji način? Molimo navedite primjer.

4. Izvještavate li o donošenju i rebalansu budžeta?

Da

Ne

5. Ako da, na koji način prikupljate informacije, materijale i teme? (Npr. zvanične izjave, detaljna analiza dokumenata, postavljanje pitanja o konkretnim oblastima u budžetu i sl.)

6. Koje su potrebe vašeg medija za profesionalnije izvještavanje o javnom budžetiranju i rodno odgovornom budžetiranju?

Finansijski resursi

Edukacije

Dodatno osoblje

Pristup informacijama

Sve navedeno

7. Da li biste bili zainteresovani za edukacije iz oblasti rodno odgovornog budžetiranja?

Da

Ne

8. Koje bi oblasti takve edukacije trebale sadržavati?

Edukacije o zakonima i pravilima iz oblasti finansija i javnog budžetiranja

Načini dolaska do informacija i pretraga budžeta

Načini slanja upita i zahtjeva za intervju

Načini pripreme pitanja za intervju iz oblasti finansija i javnog budžetiranja

Edukacije o rodnoj ravnopravnosti

Edukacije o rodno odgovornom budžetiranju i njegovom značaju

Sve od navedenog

Nešto drugo. Upišite:

**UN WOMEN JE AGENCIJA UJEDINJENIH
NACIJA POSVEĆENA RODNOJ
RAVNOPRAVNOSTI I OSNAŽIVANJU
ŽENA. KAO VODEĆA AGENCIJA U
OBLASTI ZAGOVARANJA ZA ŽENE
I DJEVOJČICE, UN WOMEN JE
USPOSTAVLJEN KAKO BI SE UBRZAO
NAPREDAK ZA ISPUNJAVANJE NJIHOVIH
POTREBA ŠIROM SVIJETA.**

UN Women podržava zemlje članice UN-a u postavljanju globalnih standarda za rodnu ravnopravnost, i radi sa vladama i civilnim društvom na kreiranju zakona, politika, programa i usluga potrebnih za osiguravanje efektivnog implementiranja standarda koji će istinski koristiti ženama i djevojčicama širom svijeta.

UN Women radi na svjetskom nivou da viziju Ciljeva održivog razvoja učini stvarnošću za žene i djevojčice i zagovara jednako učešće žena u svim aspektima života, fokusirajući se na četiri strateška prioriteta: Žene vode, učestvuju i imaju jednaku korist od sistema vlasti; Žene imaju prihod, sigurnost, pristojnu radnu i ekonomsku neovisnost; Sve žene i djevojčice žive život oslobođen od svih oblika nasilja; Žene i djevojčice doprinose i imaju veći utjecaj u izgradnji održivog mira i otpornosti, i imaju jednake koristi od sprečavanja prirodnih katastrofa i konflikata, kao i od humanitarnih akcija. UN Women također koordinira i promovira rad UN sistema u unapređenju rodne ravnopravnosti.

Zmaja od Bosne bb
71000 Sarajevo, Bosna i Hercegovina

www.unwomen.org
www.facebook.com/unwomenbih
www.twitter.com/unwomenbih
www.instagram.com/unwomenbih